

Ινστιτούτο Φιλοσοφικών Ερευνών

www.philosophical-research.org

Απόστολος Πιερρής

*Απόλλων και Δελφύνης
Εξιλαστήριοι καθαρμοί
και οι Εκατόμβες Νέων στα Τέμπη*

15 Μαρτίου 2023

Οι Δελφοί χωρολογικά εκφράζουν την αρχή της χθόνιας γονιμότητας. Οι Φαιδριάδες Πέτρες, λάμποντας χαμογελαστά καταυγαζόμενες από τον μεσημβρινό απέναντι Ήλιο, καταλήγουν μέσα από βαθειά κλεισούρα στην στενωπό της Κασταλίας πηγής. Χαίνει εκεί στο άκρον η σχισμή του γυναικείου αιδοίου, το άνοιγμα της κοσμικής Μήτρας. Παράκειται δε στον Κόλπο της Γης η Πηγή του σπερματικού υγρού και ο πέλωρος όφης, ο κοσμικός Φαλλός. Πλήρες το σύμβολο της Χθόνιας Γονιμότητας.

Και η ίδια δομή επαναλαμβάνεται τρεις φορές, κύμα νερού γόνιμου σφύζον περιοριζόμενο μεταξύ υψηλών όχθων και εκπίπτον εις ευρύτερον ορίζοντα. Η Κασταλία κλείνεται προς νότο από την Κίρφι, και εν μέσω ρέει σε απότομο φαράγγι ο Πλείστος εκβάλλων στον Κορινθιακό κόλπο μεταξύ Κίρφης και των Λοκρινών βουνών. Εκείθεν τρίτος υδάτινος αυλώνας σχηματίζεται προς την Δύση, βαθύτατο ρήγμα ανάμεσα στις συνοχές των μεγάλων οροσειρών της Βόρειας Πελοποννήσου (Ζήρεια, Χελμός, Ερύμανθος) και των παραθαλάσσιων όγκων Φωκίδας, Λοκρίδας και Αιτωλίας, ανοιγόμενο δια των στενών πρώτα του Ρίου – Αντιρρίου στον Πατραϊκό κόλπο, και μετά, από το ευρύ στόμα του κόλπου στα Μαύρα βουνά του Αράξου και στην νοτιοδυτική άκρη της Αιτωλοακαρνανίας παρά τις εκβολές του Αχελώου προς το Ιόνιο Πέλαγος. (Την αντίστροφη πορεία, κατά τον Ομηρικό ύμνο στον Απόλλωνα, ακολούθησε ο Άναξ θεός οδηγώντας υπό την μορφή δελφινιού το πλοίο με τους Κνώσιους που έμελε να εγκαταστήσει ιερείς στους Δελφούς).

Ονοματολογικά επίσης οι «Δελφοί» παραπέμπουν στο αρχέτυπο της χθόνιας γονιμότητας. Δελφύς είναι η μήτρα (Ησυχίος s. v.). Και αδελφοί =

από την ίδια μήτρα, με το α-, όχι το στερητικό ή το επιτατικό, αλλά που σημαίνει ομού (Hσύχιος s. v. α. Και s. v. *ἄδελφοί. οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς δελφύος γεγονότες. δελφύς γάρ ἡ μήτρα λέγεται*). Cf. Σούδα, Ετυμολογικόν Μέγα, s.v. δελφύς.

Ο όφης δράκος, Πύθων ή Δελφύνης, που εφύλασσε την σχισμή συμβόλιζε αρχέγονα τον πάρεδρο Φαλλό, τον σύννευνο της Μεγάλης Μητέρας Γης, τον Μέγα Πόσι (Ποσειδώνα). Οι Δελφοί, κατά μια παράδοση που ανήγεται στον Μουσαίο, ανήκαν αρχικά στην Γη (Χθονία) και τον Ποσειδώνα (Παυσανίας, X, 5,6 = Μουσαίος Fr. 72, 74 Bernabe. Cf. Καλλίμαχος Fr. 593 Pfeiffer). Στον αρχαϊκό ομφαλό, επιγράφεται ΓΑΣ και δίπλα χαράσσεται πλάγιο Ε, η αιχμή της τριαινας του Ποσειδώνα, το τριμερές ανδρείο αιδόιο, η Λελεγική τριάδα με την Αφρ-οδίτη/Ελένη εν μέσω των Διοσκούρων – Διδύμων, η αληθής έννοια του εν Δελφοίς Ε. **Ο ομφαλός είναι ο Φαλλός της Γης, χθόνιο γενεσιουργό και ταφικό σύμβολο. Το όνομα Δελφύνης, ο Μητέρας, δίνει ευγλωττότερη εικόνα του βιωματικού νοήματος: ο φαλλός που είναι συναρτημένος, προσδεδεμένος παραστάτης στην μήτρα (δελφύς), πάρεδρος του κόλπου, φρουρός στην σχισμή παρά την Κασταλία, παρών πόσις, προσκολλημένος εκεί σχεδόν σαν την αρχέγονη αχώριστη μείξη Ουρανού και Γης που ραφωδεί ο Ησίοδος.**

[Για τους Διόσκουρους και την Λελεγική τριάδα, cf. F. Chapouthier, *Les Dioscures au Service d'une Déesse*, 1935, και την μελέτη μου, «*Μια Ομάδα Αρχαϊκών Λακωνικών Αναγλύφων Οι Διόσκουροι της Δωρικής Σπάρτης: μια Μεταμόρφωση*», στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «*Στο Μουσείο της Σπάρτης*»].

Η Πυθική μυθολογία συμπλέει προς τον χαρακτήρα του τόπου και την έννοια του ονόματος. Κάτοχοι των Δελφών ήσαν χθόνιες γυναικείες θεότητες, Γη, Θέμις, Φοίβη, οι δυο δεύτερες θυγατέρες της Γαίας. (Αισχύλος, *Ευμενίδες*, 1-8). Στο πλαίσιο της θρησκευτικότητας της χθόνιας γονιμότητας ο Απόλλων είναι ξένος και αντίπαλος θεός, πεμπτούσια της νέας Ολύμπιας θρησκευτικότητας. Η εμφάνισή του στους Δελφούς είναι επιφάνεια επιβολής και κυριάρχησης. Ήταν μια βίαια κατάκτηση, για την οποία η Γη, παλαιά των ημερών και οικεία στην φύση των Δελφών, αξίωσε από τον Δία την τιμωρία του ατάσθαλου πρωθήβη Άνακτα.

**πρὸς βίαν κρατῆσαι Πυθοῦς τὸν Ἀπόλλωνα, διὸ καὶ тарταρῶσαι
ἐζήτει αὐτὸν ἡ Γῆ.**

Πίνδαρος, Fr. 55 Maehler

[Ο Αισχύλος βάζει στις *Ευμενίδες* την Προφήτιδα των Δελφών να διακηρύσσει την ειρηνική μεταβίβαση της κυριότητας στο περιώνυμο κέντρο του Κόσμου, - η Φοίβη, δίνει τον τόπο γενέθλιο δώρο στον νεογέννητο στην Δήλο μέγα νέο θεό, γιο της αδελφής της, Λητούς. Η εκ προοιμίου όμως και εσκεμμένα εμφατική διακήρυξη προδίδεται από την ακόλουθη ανάπτυξη της δραματικής πλοκής με την κομβική αντιπαράθεση Απόλλωνα και Ερινυών. Αλλά η διάσταση αυτή και η όλη τραγική σύλληψη βρίσκεται στο πλαίσιο της μόνιμης προσπάθειας του Αισχύλου να συνταιριάζει την Προολύμπια και Ολύμπια τάξη, το Ιωνικό αίσθημα προς το Δωρικό πνεύμα, τα Μυστήρια της Χθονιότητας με το Απολλώνιο Φως, - πράγμα που είναι ο προφανής σκοπός της Ορέστειας, γινόμενος αποκαλυπτικά αντιληπτός ακριβώς στις *Ευμενίδες* με την επίσημη σύγκρουση Απόλλωνα και των φοβερών Θυγατέρων της Γης, εγγυητών των θεσμών του αίματος, και τον εν συνεχεία εξολυμπισμό των Ερινυών σε Ευμενίδες με την μεσολάβηση της Αθηνάς. **Αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό της Αισχύλειας ποιητικότητας, εμφανέστερο στην τριλογική δομή της, η σύνθεση των κόσμων της Χθόνιας Γονιμότητας και του Φωτεινού Κάλλους, η σύσταση ενός προσαρμοστικού μοντέλου του Δωρικού άξονα στην Ιωνική γη. Πρόκειται, στην ρίζα του, για το ίδιο το μοιραίο εγχείρημα του Αθηναϊκού Χρυσού αιώνα].**

Η βία του Απόλλωνα στους Δελφούς εκδηλώθηκε με τον φόνο του Πύθωνα (άλλως ονομαζόμενο Δελφύνη, Σούδα, s. v. Δελφοί). Τον κατατόξευσε ο μακρόθεν βάλλων Έκατος με 100 βέλη (Σιμωνίδης Fr. 573 Campbell – Page). Δεν επρόκειτο για μια πράξη κάθαρσης της γης από ένα τέρας, αλλά για ένα φρικτό άγος που εμίανε τον πάναγνο Ανθό, τον άνακτα Παίδα. Το λέρωμα απαιτούσε καθασμό. **Και έτσι ο Ζεϋς, αντί της ταρτάρωσης του υβριστού κατά της χθόνιας τάξης Πρωθήβη του Κάλλους, προέβαλε καθασμό του, που η ίδια η φύση του Απόλλωνα, ως άμωμου από τον ρύπο του γίγνεσθαι στον χρόνο, απαιτούσε. Το πρόσταγμα του Διός είναι αυτή αυτή η Απολλώνια ουσία. Ο πάναγνος της αιωνιότητας λερώθηκε με τον θρίαμβό του στον χρόνο. Και ο θεός των καθαρμών από το μίasma της χρονικής**

ὕπαρξης χρειάσθηκε ὁ ἴδιος κάθαρση. Καὶ ἔκανε αυτοκάθαρση, ακριβῶς ὅπως κάνει, μόνος αὐτὸς αυθεντικά, αυτοσπονδή.

Στα Τέμπη λοιπὸν "καὶ τὸν Απόλλωνα τὸν Πύθιον καθήρασθαι κατὰ πρόσταγμα τοῦ Διός, ὅτε τὸν Πύθωνα τὸν Δράκοντα κατετόξευσεν, ἔτι φυλάττοντα τοὺς Δελφούς, τῆς Γῆς ἐχούσης τὸ μαντεῖον".

Αἰλιανός, *Ποικίλη ἱστορία*, III, 1, p. 168 Perizonius.

[Παραδόσεις τοπικὲς εἶχαν τὸν καθαρμό, ὅπως καὶ τὴν γέννηση τοῦ Απόλλωνα, νὰ συμβαίνει σὲ διάφορα μέρη. Εἴτε καθάρθηκε ἀπὸ τὴν δρακοντοφονία στὸν Κρητικὸ Χρυσόθεμη, καὶ μετὰ πῆγε στὰ Τέμπη γιὰ τὴν καθαρτικὴ Δάφνη τῆς αγνότητος (*Υπόθεσις* ἰ στους Πυθιόνικους τοῦ Πίνδαρου). Εἴτε πῆγε με τὴν Ἀρτεμη γιὰ καθαροὺς στὴν Σικυῶνα ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς Δελφούς, ἀλλὰ ἐκεῖ Δεῖμα ἐνέπεσε σὲ τόπο ὀνομαζόμενο Φόβος, καὶ φεύγοντες πῆγαν στὸν Κρητικὸ Καρμάνορα, ἀπ' ὅπου ἐπέστρεψαν πεισθένετες ἀπὸ τὶς ικεσίες ἐπτά κούρων καὶ ἐπτά παρθένων στὸ ἐκτοτε ἐγκαθιδρυθέν ἱερὸ τῆς Πειθούς (Παυσανίας, II, 7, 7-8). Εἴτε ὁ καθαρμὸς τοῦ θεοῦ ἐγίνε στὸ Ἄργος ἀπὸ τὸν Κρότωπο. (Statius, *Thebaidos*, I, 562-573; Lactantius, *Commentarius in Librum*, I, 570). – Δὲν παρουσιάζουν πρόβλημα ἐρμηνείας τέτοιες κανονικὲς στὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα παραλλαγές. – Ἀντιθέτως, διαδόσεις ὅτι ἡ Θέμις ἦταν γυναῖκα καὶ ὁ Πύθων ἄνδρας ἄγριος καὶ σκληρὸς καὶ χαλεπὸς δυνάστης ὅπως ὁ Τίτυς, βίαιος καὶ παρὰνομος, στους Πανοπέας, ὁ δὲ Απόλλων γύριζε ἐξημερώνων τὴν γῆ καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων, - τέτοιοι διεσκοτωμένοι διαφωτιστικοὶ ὀρθολογισμοὶ μύθων δὲν ἀξίζουν μέριμνας, ἀν καὶ ατυχῶς υἱοθετήθηκαν ἀπὸ τὸν Ἐφορο, ὀρθά μεμφόμενο ἀπὸ τὸν Στράβωνα γιὰ τὴν ἀτοπία τέτοιου ἐκλογισμοῦ. (Ἐφορος, FrGrH 70F31; cf. Παυσανίας, X, 6, 5-7).].

Αναλυτικὰ ὁ Πλούταρχος επιχειρηματολογεῖ κατὰ τῆς ἀπλοϊκῆς ἀποφῆς ποὺ παρουσίαζε τὸ Δελφικὸ δράμα σαν μιὰ ἐξημέρωση ἀπὸ τὸ ἄγριο, μιὰ ἐκκαθαριστικὴ ἐπιχείρηση ἀπὸ τὸ «κακὸ» στὸ πρότυπο τῶν ἡρωικῶν μύθων τοῦ Θησέα καὶ τοῦ Ἡρακλῆ. Ἐπικαλεῖται δὲ αποφασιστικὰ τὴν ἴδια τῆς Δελφικῆς σχετικῆς τελετουργίας ποὺ μιλάει σαφέστερα ἀπὸ τὴν διαφωτισμένη ελαφρότητα. (Πλούταρχος, *Περὶ τῶν ἐκλελειπότην χρηστηρίων*, 418 A-C).

Κάθε οκτώ χρόνια ετελούντο στους Δελφούς κατά σειρά τρεις ιδιαίτερες ιεροπραξίες, **το Σεπτήριον, η Ηρωίδα και η Χάριλα**. (Πλούταρχος, *Αίτια Ελληνικά*, 12, 293B-F).

[8 ηλιακά έτη περιλαμβάνουν με μεγάλη προσέγγιση ακέραιο αριθμό σεληνιακών μηνών. Υπολογίζοντας 365,25 ημέρες το ηλιακό έτος και 29,5 ημέρες τον σεληνιακό μήνα (ηλιακή και σεληνιακή περιοδικότητα αντίστοιχα), έχουμε 2922 ημέρες για 8 χρόνια, 2832 ημέρες για 8 επί 12 = 96 κανονικούς μήνες εναλλάξ 29 και 30 ημερών, οπότε προσθέτοντας τρεις εμβόλιμους μήνες 30 ημερών έναστο στο τρίτο, πέμπτο και όγδοο έτος, φθάνουμε ακριβώς τις 2922 ημέρες. Οι δυο βασικές φυσικές περιοδικότητες έτσι εναρμονίζονται φυσικά].

Πρώτη των Εννεατηρίδων (οι αρχαίοι συνυπολογίζουν στην αρίθμηση και τα δύο πέρατα, έτσι πενταετηρίς οι Ολυμπιακοί αγώνες) ήταν το **Σεπτήριον**.

Σεπτήριον σημαίνει ιεροπραξία εξιλασμού και εξαγνιστικού καθαισμού. Σεπτός ο σεβαστός εξ αγνείας, ο αγιασμένος άμωμος. Ησύχιος s. v. *σεπτόν*: *έντιμον, άγιον, σεβάσμιον, σεβαστόν*, και s. v. *σεπτηρία*: *καθαρός, έκθυσις*, και s.v. *εκθύεσθαι*: *εξιλάσκεσθαι*. (Αισχύλος, *Προμηθεύς Δεσμώτης*, v. 812: «*σεπτόν εύποτον ρέος*» του Νείλου, νερό φημισμένο ως γλυκόπιτο, ευχάριστο, ήδιστο, υγιεινό – σεμνό και αγιασμένο). **Στην Πυθαγορική παράδοση η επτάδα προσηγορεύετο «σεπτάς», ο άγιος, πάναγνος και παντοδύναμος αριθμός του Απόλλωνα**. (Νικόμαχος Γερασινός, *Αριθμητικά*, στα *Θεολογούμενα Αριθμητικής*, 43, p. 57. 15-21 de Falco).

Από τις Πλουτάρχειες αναφορές προκύπτει ακριβής περιγραφή της τελετουργίας. Παις μελλέφηβος προς πρωθήβην επελέγετο εις τόπον και τρόπον Απόλλωνος, το ομορφότερο αγόρι όπως ο ιερέυς του Απόλλωνος Ισμηνία στην Θήβα. Το αγόρι έπρεπε να έχει και τους δυο γονείς του (παις αμφιθαλής, Πλούταρχος και *Σχόλια C εις Πυθιονικούς Πινδάρου*), ώστε να μην υπάρχει σκιά θανάτου και μiasma πένθους που απάδουν στον Απόλλωνα. Στην άλω (αλώνι) των Δελφών, τον επίπεδο κενό τόπο δεξιά της Ιεράς Οδού απέναντι από τον Θησαυρό και την Στοά των Αθηναίων, και το Βουλευτήριο, στηνόταν ξύλινη κατασκευή, μια καλύβα στο σχήμα των μονοδώματων οίκων που βλέπουμε σε αρχέγονα πήλινα ομοιώματα, όπου ο τοπικός αρχηγός κατοικούσε και ιερουργούσε (καλιά ή καλιάς, που χρησιμοποιείται και με την

έννοια του – μικρού – ιερού). Εντός του οικίσιου υπήρχε τράπεζα όπου έκειντο τα ιερά. Σε ωρισμένο χρόνο σχηματιζόταν πομπή με επικεφαλής τον Κούρο Απόλλωνα, συνοδευόμενο από αγέλη παιδων, και οδηγούμενη από τους Αιολάδες

(το χωρίο στον Πλούταρχο είναι φθαρμένο, και έχει προταθεί διόρθωση σε Λαβυάδες, γνωστό σημαντικό Δελφικό γένος, αλλά το Αιολάδες είναι πιο κοντά στην φθορά, και η σχετική παράδοση ήταν ιδιαίτερα ισχυρή στην Θεσσαλία (Αιλιανός), όπου η αιολική ρίζα επιλοχωρούσε, και εξ αυτής παρουσία στους Δελφούς εξηγεί καλύτερα όλα τα στοιχεία του προβλήματος. Αιολάδαι διώρθωσε παλαιά ο Xylander και εκδίδει ο Flacelière).

Η πομπή, υπό απόλυτο σιγή (όπως ταιριάζει σε προσεγγίσεις χθόνιων και δαιμονικών χώρων και ενεργειών) και με αναμμένες δάδες, ανεβαίνει στο πλάτωμα από την Δολωνία κλίμακα (που βρίσκεται ακριβώς κάτω από το αλώνι, κόβοντας έτσι δρόμο από την πρόσβαση δια της ιεράς οδού). Βάζουν φωτιά στην καλύβα, ανατρέπουν την ιερά τράπεζα, και φεύγουν χωρίς να κοιτάζουν πίσω τους (πάλι όπως συμβαίνει σε χθόνιες καταστάσεις, κάτι που αθέτησε ο Ορφέας στην άνοδο της Ευρυδίκης), κατεβαίνοντας γοργά στην έξοδο του ιερού περιβόλου. Και τότε αρχίζουν **«αἶ τε πλάναι καὶ ἡ λατρεία του παιδὸς οἷ τε γιγνόμενοι περὶ τὰ Τέμνη καθαρμοί»** (Πλούταρχος).

Ο εξιλαστήριος καθαρκμός του Απόλλωνα περιελάμβανε φυγή, λατρεία και κάθαρση. Και έτσι και ο Δελφικός Κούρος, ανά οκταετία, πάσχει φυγή και μακρινή περιπλάνηση (πλάνη), καταναγκαστική υπηρεσία δουλικού τύπου (λατρεία) και ιερατικούς εξαγνισμούς (καθαρκμούς) σε ιδιαίτερο τόπο με χοές και ιεροπραξίες του τύπου που αρμόζει σε αφοσιώσεις τρομερής μήνης δαιμόνων παλαμναίων και αλαστόρων, τρεφομένων από φρικτές πράξεις ύβρεως και μανιωδώς εκδικουμένων την παράβαση με φρίκες απογεννώσες άλλες νέες φρίκες.

Τα παθήματα και τα δρώμενα του Παιδὸς δηλώνουν αρχέγονο άγος και τόλμημα ανήκουστο, κοσμοϊστορικό του Απόλλωνα.

**παγγέλοιον γάρ ἐστίν, ὧ̃ ἐταῖρε, τὸν Ἀπόλλωνα κτείναντα θηρίον
φεύγειν ἐπὶ πέρατα τῆς Ἑλλάδος ἀγνισμοῦ δεόμενον, εἴτ' ἐκεῖ χοάς
τινας χεῖσθαι καὶ δρᾶν ἃ δρῶσιν ἄνθρωποι μηνίματα δαιμόνων
ἀφοσιούμενοι καὶ πραινόντες, οὓς ἀλάστορας καὶ παλαμναίους
ὀνομάζουσιν, ὡς ἀλήστων τινῶν καὶ παλαιῶν μισμάτων μνήμαις
ἐπεξιόντας.**

Πλούταρχος, *Περὶ τῶν ἐκλελοιπότην χρηστηρίων*, 418B-C

[Ο ευσεβής Πλούταρχος υποδηλώνει ιερό λόγο που εξηγεί τα δρώμενα, δεν τον λέει όμως (αμέσως μετά από το προμνημονευθέν χωρίο)].

Ο Μέγας Όφης, Πύθων ή Δελφώνης, ήταν ο Κοσμικός Φαλλός στην Κοσμική Μήτρα. Ήταν ο Πόσις (Ποσειδών) της Μεγάλης θεάς Γης, και η τριάινά του επί του κόλπου της.

[Ο Πύθων εφύλασσε τους Δελφούς όταν η Γη είχε το μαντεῖον. (Αιλιανός, *Ποικίλη ιστορία*, III, 1). Ή φρουρούσε το μαντεῖο, όταν χρησμοδούσε η Θέμις, και εμπόδιζε τον Απόλλωνα να προσέλθει στο μαντικό χάσμα (Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, I, 22). Ή και χρησμοδοτούσε ο ίδιος (Hyginus, *Fabulae*, CXL; Ησύχιος s. v. *Πύθων: δαιμόνιον μαντικόν*). – Ήταν τότε κύριος του προφητικού τρίποδος (Σχόλια εις Πινδάρου Πυθιονικούς, *Υπόθεσις α*, p. 5-9 Drachmann; Ευριπίδης, *Ιφιγένεια εν Ταύροις*, 1244-8. Όλο το χορικό εκεί (1234-1282) επικεντρώνεται στην αντιπαλότητα των Χθόνιων δυνάμεων υπό την Γην και του Απόλλωνα). – Μια παράδοση ήθελε τα Πύθια να τίθενται ως ταφικοί αγώνες για τον Πύθωνα (Κλήμης Αλεξανδρινός, *Προτρεπτικός*, I, 1, 2-3; II, 34,1).

Όλα συγκλίνουν στο αυτό: προϋπάρχουσα χθόνια θρησκευτικότητα που ανέτρεψε ο Απόλλων εξολυμπίζοντας (δηλαδή εξαπολλωνίζοντας) δια του κάλλους τους παλαιούς και παλαιές των ημερών. Η Πυθία έδινε τους χρησμούς σε εκστασιασμό προκαλούμενο από τις αναθυμιάσεις εκ ρήγματος της γης εισερχόμενες στον κόλπο της. Η υστερική διέγερση μεταμορφώθηκε μετά σε Απολλώνιο έρωτα].

Ο Ποσειδών, ο Πύθων, - και ο Διόνυσος.

Οι τρεις εκφάνσεις της αρρενικής αρχής στην θρησκευτικότητα της χθονιότητας, πάρεδροι και επιβήτορες ή/και υιοί της Μεγάλης θεάς Γης.

Στον σηκό του ναού του Απόλλωνα στους Δελφούς υπήρχε βωμός του Ποσειδώνος, **ὅτι το μαντεῖον τὸ ἀρχαιότατον κτῆμα ἦν καὶ Ποσειδῶνος** (Παυσανίας, X, 24, 4. – Παραλλαγή παράδοσης, που εξευγένιζε την κατάκτηση

κατά το πνεύμα του προλόγου των Ευμενίδων, είχε μάλιστα ειρηνική αντικαταλλαγή Δελφών και Καλαυρείας μεταξύ Ποσειδώνος και Απόλλωνος). Την σημασία της παρουσίας του Γαιήοχου (αυτού που **έχει και οχείται** την Γη) στον τόπο τη χθονιότητας επιτείνει το μοναδικό γεγονός της ύπαρξης βωμού του **εντός** ναού, και μάλιστα του ναού του Απόλλωνος. **Παρά πλευρά του σηκού προς τα ενδότερα βρισκόταν ο ιερός ομφαλός, που η κοινή Ελληνική παράδοση θεωρούσε τάφο του Πύθωνος.**

[Varro, *De lingua latina*, VII, 17; Hyginus, *loc. cit.*

(η **cortina** στην οποία έβαλε τα οστά του νεκρού Πύθωνα ο Απόλλων και τα τοποθέτησε στον ναό του είναι ακριβώς ο ομφαλός, **ένας «λέβης» στο σχήμα του ουρανού**, κατά την σημασιολογία της λατινικής λέξης. Ο Βιργίλιος αναφέρεται αινιγματικά στην μαντική cortina του αδύτου του ναού, *Aeneidos*, III, 92; VI, 347. Από την αδιάκριτη πανσπερμία του σχολιασμού του Servius *ad locc.*, προκύπτει ότι και **το δέρμα του Πύθωνα περιελίσσετο στον μυστικό ομφαλό (cortina) - όχι στον μαντικό τρίποδα.** Ακριβώς όπως παρίσταται σε μια τοιχογραφία από τον οίκο των Vettii στην Πομπηία, *Academia dei Lincei, Monumenti Antichi* VIII, 1898, pl. 11; cf. J. Fontenrose, *Python, A Study of Delphic myth and its Origins*, 1959, Fig. 27. Σωστά ο Διονύσιος Περιηγητής περιγράφει την φοβερή δορά του τέρατος, φρικιώσα με τις αναρίθμητες φολίδες της, να παράκειται στον μαντικό τρίποδα μέσα στο άδυτο του ναού. **Ο Ομφαλός ήταν δίπλα στον Τρίποδα.**

ἦχι δράκοντος

Δελφύνης τριπόδεσσι θεοῦ παρακέκλιται ὀλκός,

ὀλκός ἀπειρεσίησιν ἐπιφρίσσω φολίδεσσι,

νηῶ ἐν ἡμερτῶ

Διονύσιος Περιηγητής, *Οικουμένης Περιήγησις*, 441—4

Ο Διονύσιος μένει πιστός και στην καθαρή Δωρική εκδοχή του συστατικού μύθου των κλασσικά Ελληνικών Δελφών αλλάζοντας το φύλο του τέρατος, κάνοντάς το θηλυκό, είναι η Δελφύνη. Έτσι είναι στον Ομηρικό Ύμνο εις Απόλλωνα, και συνάδει προς την θηλότητα των τεράτων του αρχαϊκού Ελληνισμού εν αντιθέσει προς τα αρσενικά Μεσανατολικά ανάλογά τους (Σφίγγα, Άρπυιες, Μέδουσα, Γοργόνες). Για χαλεπή δράκαινα μιλάει μια

φορά μόνο και ο Πλούταρχος, *Περί των εκλελοιπότων χρηστηρίων*, 414A. Κατά το αυθεντικό Δωρικό πνεύμα δεν υπήρχαν επίσης πλάναι και λατρείες και καθαρμοί του Απόλλωνα μετά τον φόνο του Πύθωνα, τίποτα το εξιλεωτικό, όπως δεν συνέβη τίποτα το ιδιαίτερο με τους σκοτωμούς που διέπραξε κατά των Νιοβιδών, του Τίτυου, του Υάκινθου, του Μαρσύα, τόσων και τόσων (Στον Ομηρικό ύμνο μάλιστα αμέσως μετά την κατατόξευση της Δελφύνης, διαπεραίνει την τιμωρία της νύμφης Τελφούσης στην Βοιωτία)).

- Τα

λοιπά που διηγείται ο Λατίνος μυθογράφος Hyginus είναι συνονθύλευμα ποικίλων στοιχείων και προσαρμοστικών παραλλαγών του αρχικού μύθου. –

Πηγή

σύγχυσης κατέστη ότι ο ομφαλός λεγόταν και «**τράπεζα**» του Απόλλωνος, ήτοι βωμός. Σε ένα αμφορέα της τέταρτης δεκαετίας του 6^{ου} π. Χ. αιώνα Αχιλλεύς και Έκτωρ μονομαχούν για τον νεκρό Τρωίλο. Επιγραφές εξηγούν τα πάντα. Ο νεκρός είναι ξαπλωμένος δίπλα σε έναν ομφαλό που επιγράφεται ΒΩΜΟΣ. Ο Αχιλλεύς σκότωσε τον Τρωίλο περί ή στο ιερό του Θυμβραίου Απόλλωνος. Αλλά αυτό δεν εξηγεί την ομφαλοειδή μορφή του «βωμού». Ο ομφαλός είναι ταφικό σύμβολο και μνημείο, ωσαύτως και φαλλικό, κατά την κατοπτρική ισοδυναμία δημιουργίας και καταστροφής, αντίστοιχη στην αρσενική θρησκευτικότητα της χθόνιας ισοδυναμίας γέννησης και θανάτου, εξόδου και εισόδου στην κοσμική μήτρα της Μεγάλης μητέρας Γης. Είναι και τράπεζα προσφορών στον νεκρό ήρωα ή δαίμονα, και θέση αρχέγονων θυσιών, βωμός λοιπόν για τον Ολύμπιο Απόλλωνα και τόπος για χοές, κτερίσματα και αφοσιώσεις, χθόνιες «θυσίες» νεκρών, ηρώων ή δαιμόνων. (K. Schefold, *Frühgriechische Sagenbilder*, 1964, Abb. 73a). Συγχέει λοιπόν τράπεζα με τρίποδα, αντί του ομφαλού, ο Lactantius σχολιαστής της Θηβαΐδος του Statius, I, 509, μιλώντας για την περιέλιξη του δέρματος του Πύθωνα περί τον τρίποδα που είναι η τράπεζα του Απόλλωνος. Και στον Λατίνο συγγραφέα των *Rerum mythicarum*, III, 8, 5, το σφάλμα είναι ρητό και οδηγεί σε διεσταλμένες ερμηνείες του cortina και άλλη σύγχυση.

Σωστά δε ο Varro

επιχειρηματολογεί στο μνημονευθέν χωρίο ότι ομφαλός και umbilicum δεν είναι ο αφαλός στον ανθρώπινο μικρόκοσμο και αντίστοιχα η Δελφική γη στο οικουμενικό σύστημα και το συμπαντικό στερέωμα, αλλά κοσμικό κέντρο είναι το γενεσιουργό κεντρί, τα γενεσιουργά αιδοία της ύπαρξης, ο φαλλός του ανθρώπου και ο ομφαλός του ναού των Δελφών, ο θησαυρός του γίγνεσθαι: (το δυναμερό μέσον του κόσμου βρίσκεται όπου) linea

ducatur infra umbilicum per id quod discernitur homo mas an femina sit, ubi ortus humanus similis ut in mundo: ibi enim omnia nascuntur in medio... (και το μέσον κέντρο της γης είναι) quod vocant Delphis in aede ad latus est quiddam ut thesauri specie, quod Graeci vocant **ὀμφαλόν**, ab eo nostri interpretes **ὀμφαλόν** umbilicum dixerunt. – Γι αυτό και οι κλασσικοί αναφερόντουσαν στους Μυκηναϊκούς θολωτούς τάφους ως «θησαυρούς».

Ο ομφαλός της γης, δεν είναι το γεωγραφικό κέντρο της γης αλλά ο φαλλός της γης, όπως γράφεται στον αρχαϊκό ομφαλό.

Για τον ομφαλό (κέντρο) της γης, Στράβων, IX, 419 C; Πίνδαρος Fr. 54 Maehler; *Πυθιονίκος* IV, 74; Σχόλια p. 117, 1-5 Drachmann; *Πυθιονίκος* VIII, 59; XI, 10; *Νεμεόνικος* VII, 33; Βακχυλίδης, IV, 4; Σοφοκλής, *Οιδίπους Τύραννος*, 480; 897; Ευριπίδης, *Μήδεια*, 668; *Ώων*, 223; Παυσανίας, X, 16, 3; Línivius, 28, 48. – Ασαφής χρησμός που δόθηκε στον Επιμενίδα, τον έκανε να αναφωνήσει ότι δεν υπάρχει μέσος ομφαλός γης, κι αν υπάρχει τον ξέρουν μόνον οι θεοί, για τους ανθρώπους όμως είναι άφαντος. Πλούταρχος, *Περί των εκλελοιπότην χρηστηρίων*, 409 D-F.].

Ο Ποσειδών, ο Πύθων/Δελφύνης – και ο Διόνυσος.

Στον νέο ναό του 4^{ου} αιώνα το ανατολικό αέτωμα περιελάμβανε τον Απόλλωνα επί του τρίποδος κρατούντα στην δεξιά ψιάλη αυτοσπονδής και στο αριστερό κλάδο μαντικής δάφνης, και περιστοιχιζόμενο άμεσα μεν από την Λητώ και την Άρτεμη (η Απολλώνια τριάς), ευρύτερα δε από Μούσες, θραύσματα 7 εκ των οποίων έχουν ταυτοποιηθεί. Στο δε δυτικό εδέσποζε ο Διόνυσος Απολλωνόμορφος, μιτροφορών και κιθαρωδός, ενδεδυμένος την ιερή μουσική στολή, περιβαλλόμενος από Θυιάδες, πάνθηρες και τον Ήλιο δύοντα. 5 Θυιάδες έχουν αναγνωρισθεί από τα τεμάχια των αγαλμάτων. (Παυσανίας, X, 19, 4; V. Fr. Croissant, *Les frontons du temple du IVe Siècle*, 2003, [Fouilles de Delphes, IV, 7]). Σύγχρονο με τα τελευταία στάδια της οικοδομής του ναού, στην 7^η δεκαετία του 4^{ου} αιώνα, συντάσσεται από τον Φιλόδημο παιάνας (αντί

διθυράμβου) στον Διόνυσο, η μορφή ύμνου που προορίζεται για τον Απόλλωνα. (V. *op. cit.*, pp. 7-11). Ο εξαπολλωνισμός του Διονύσου έχει ήδη προχωρήσει, και στους Ελληνιστικούς χρόνους θα οδηγήσει στην τάση λυτρωτικής έμφασης στην Διονυσιακή λατρεία. Όσπου καταντά στην Στωϊκής καταβολής άποψη ταυτότητας των δυο θεών υπό διαφορά κοσμικής κατάστασης (Πλούταρχος, *Περί του Ε του εν Δελφοίς*, 388E-389C).

Τελείως άλλη έννοια από αυτόν τον παρακμιακό, φθινοπωρινό συγκρητισμό είχε ως τον 5^ο αιώνα η ιδιαίτερη αίσθηση και υπερβολική αντίληψη ότι στους Δελφούς μετέχει ο Διόνυσος όχι λιγώτερο από τον Απόλλωνα (Πλούταρχος, *op. cit.*, 388E. – Αλλά ο Αισχύλος αναγνωρίζει ηπιώτερη παρουσία του Διονύσου: δεν ξεχνώ, λέει στον πρόλογο των Ευμενίδων η Προφήτις, εκεί που εξιστορεί τις κυριαρχίες στον μαντικό τόπο, και τον Διόνυσο, τον αναφέρει τελευταίο στην σειρά - τον οποίο συνδέει με τα χειμερινά Βακχικά του Κωρύκειου άντρου και με την εκεί τοποθετούμενη τιμωρία του Πενθέα, όχι με καθεαυτό θεμελιώδη δεδομένα του ιερού των Δελφών. (24-6)). **Ο μυστηριώδης οργασμός του χειμώνα δεν έχει Δωρική σχέση προς την αστραφτερή λάμψη του καλοκαιριού, ούτε ανήκουν στον ίδιο κύκλο (παρά την ανάγκη της περιόδου) οι Βακχικοί οργασμοί της πέραν του ωφέλιμου και του βλαβερού Έντασης προς τις Απολλώνιες εκστάσεις του αδιάφορου προς την χρησιμότητα Κάλλους.** Άρκει να συνθεωρήσουμε τις Βάκχες του Ευριπίδη προς τους Παιάνες του Πίνδαρου. Τον χειμώνα εξιλεώνεται ο Διόνυσος στους Δελφούς, όταν ο Απόλλων απουσιάζει στους Υπερβόρειους. Αλλά η ανακτορεία του φωτός επιβεβαιώνεται κάθε φορά στον περιοδικό χρόνο με την εορταστική επάνοδο του πρωθήβη Άνακτα, όπως ψέλνει ο Αλκαίος, με την επανακατάφαση της αιωνιότητας στον χρόνο.

Ο Διόνυσος ανήκει στις χθόνιες, προαπολλώνιες θεότητες των Δελφών. Κατά μια παράδοση χρησιμοδοτούσε εκεί πριν τον Πύθωνα. (Σχόλια στους Πυθιονικούς του Πίνδαρου, *Υποθ. Α*, p. 2.7-8 Drachmann). **Ο τάφος του βρισκόταν εκεί, και ήταν ακριβώς ο μυστικός ομφαλός στο άδυτο του ναού.** (Τατιανός, *Προς Έλληνας*, 8, 148B). Σχόλιο στο χωρίο αυτό του Τατιανού έχει: *ὁ ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐν Δελφοῖς ὀμφαλός ὀνομαζόμενος τάφος ἦν Διονύσου.* Ο Φιλόχορος καταθέτει ότι ο τάφος του βρίσκεται δίπλα στον χρυσούν Απόλλωνα, και κείται επί βάθρου. (Φιλόχορος, FrHGr 328F7b. - Το ίδιο και τα Χρονικά του Ευσεβίου, a. Abr. 718, ταυτόσημα στο Ελληνικό κείμενο, στην Αρμενική μετάφραση και στην Λατινική του Ιερώνυμου, pp. 44-5 Scoene).

Άγαλμα ει χρυσοῦ Απόλλωνος κοσμούσε το ἄδυτο στον ναό των Δελφῶν (Παυσανίας, X, 24, 5). Ο ομφαλός στην τοιχογραφία της Πομπηίας που προμνημόνευσα, δείχνει τον ομφαλό πάνω σε βάθρο.

Στο ἄδυτο βρίσκονταν λοιπόν ο χρυσούς Απόλλων, ο ομφαλός τάφος και ο χρησμωνδός τρίπους.

[Το ἄδυτον διετηρεῖτο ἀπὸ Πεντελῆσιο μάρμαρο (Στέφανος Βυζάντιος, Εθνικά, s.v. Δελφοί, p. 224. 21-2 Meineke). Θα εἶχε ἐπιβιώσει ἀπὸ τον τρομακτικὸ σεισμό του 373 π. Χ., ὡς ὑπόγειο καὶ προσεγμένο. Ἀνήκε στον ἀρχαῖο ναὸ που οἰκοδόμησαν ἐργολαβικά οἱ Ἀλκμαϊωνίδες, χρησιμοποιώντας σε μέρη του μάρμαρο καὶ ὑπὲρ την συγγραφὴ των υποχρεώσεών τους. (Ὁχι πάντως ὅτι ἦταν ἀπὸ τον ναὸ του Ἀγαμήδους καὶ Τροφωνίου, ἐκτός καὶ ἂν εἶχε γίνῃ στον τόπο ἱεροῦ προγενέστερου των γεωμετρικῶν χρόνων, ἀνάλογο πρὸς το ἀνάκτορο στο Τελεστήριο της Ἐλευσίνας). – Για το ἄδυτο, Στράβων, IX, 419 C; cf Διόδωρος XVI, 26, 2-3. - Ο Ομφαλός ἦταν «τεταινιωμένος», Στράβων, IX, 420 C.].

Νωρίς, καὶ πάντως με την μεταμόρφωση των μυστηρίων ἀπὸ τα γυναικεία στα ἀρσενικά στο πρῶτο μισὸ του 6^{ου} αἰῶνα, τα Δελφικά συνδέθηκαν με τον μῦθο του διασπασμοῦ του βρέφους Διόνυσου ἀπὸ τους Τίτάνες (ο θεὸς πάσχει αὐτὸ που προκαλεῖ στους ἀνθρώπους κατὰ τους θεῖους ὀργισμούς). Μετὰ τον σπαραγμὸ, οἱ Τίτάνες παρέθεσαν τα μέλη του Διονύσου σε λέβητα καὶ τα παρέδωσαν στον Απόλλωνα (Καλλίμαχος, Fr. 643 Pfeiffer; *Ετυμολογικὸν Μέγα*, s. v. Δελφοί). Σε λέβητα πάνω σε φωτιά για μαγείρεμα. (Ευφορίων, Fr. 13 Powell; *Orphicorum fragmenta*, Fr. 35 Kern). Ἐπρόκειτο για οικεία θυσία παιδὸς στον Κύριο των Δυνάμεων, Κρόνο-Χρόνο. Ἀλλὰ ο νέος Κύριος Ζεὺς εἶχε ἐξαπολλωνισθεῖ, καταστάς Ολύμπιος (ἀντὶ π.χ. Λύκαιος). **Ἔτσι κεραύνωσε τους Τίτάνες για την ὕβρη, ἀντὶ να τους τιμῇσει για την θυσία, καὶ παρέδωσε τα σπαράγματα του Διονύσου στον Απόλλωνα για να τα θάψει στους Δελφούς, ἐκεῖ που κυριαρχοῦσε ο Διόνυσος πρὶν τον Απόλλωνα.** (Κλήμης Ἀλεξανδρινός, *Προτρεπτικός*, II, 18, 1-2).

Η Ορφική σύναψη πρὸς τα Τιτανικά κρύβει την ἀρχέγονη οὐσία: ο νέος θεὸς Απόλλων σκότωσε στους Δελφούς τον παλαιὸ των ἡμερῶν Διόνυσο, ὅπως τον Πύθωνα ἐκεῖ καὶ τον Υἱάκινθο στις Ἀμύκλες της Λακεδαιμόνος.

Αλλά ο άρρην χθόνιος θεός πάρεδρος της Μεγάλης Θεάς θνήσκει και ανίσταται. Ο Διόνυσος διαμελίζεται και πάλιν (δι)εγείρεται, κατά το μέγα σύμβολο του φαλλού εν χαλάσει και εν εντάσει. Στους Δελφούς, όταν οι Θυιάδες εγείρουν τον Λικνίτη Διόνυσο (από το βρεφικό λίκνο του που έγινε τάφος του) εκ νεκρών στην ιεροτελεστία της άνοιξης, τότε οι Όσιοι τελούν θυσία απόρρητο στο ναό του Απόλλωνος, όπου στο άδυτο, δίπλα στον μαντικό τρίποδα, κείνται τα λείψανα του θεού στον μυστικό ομφαλό. (Πλούταρχος, *Περί Ίσιδος και Οσίριδος*, 365A. – Για την εαρινή διέγερση του Διονύσου, v. Φιλόδαμος, *Παιάν εις Διόνυσον*, I, 1-4).

Τότε, με την ετήσια μυστηριακή έγερση του Διονύσου, συνέπιπτε (κάθε οκτώ χρόνια που γινόταν) η δεύτερη Εννεατηρίς τελετή στους Δελφούς, η **Ηρωίς**. Η βασιική τελετουργία είχε μυστικό λόγο που γνώριζαν οι Θυιάδες, και δεν αποκαλύπτει ο Πλούταρχος. Αφωρούσε ακριβώς στο μέγα Μυστήριο, την έγερση από τις Θυιάδες του διαμελισμένου Διονύσου. Τα φανερά δρώμενα εκφράζουν την αναγωγή της κεραυνωμένης Σεμέλης, μητέρας του Διονύσου, από τον Άδη. (Πλούταρχος, *Ελληνικά Αίτια*, 293C). **Ξαναζει η Ηρωίς, όπως ξανασυνίσταται ο χθόνιος θεός, ζουν τελείως μόνον οι Ολύμπιοι θεοί, κατά την πνοή του Απόλλωνα. Η αιωνιότητα ανήκει ουσιαστικά στον Απόλλωνα μόνον.**

Τον αυτό χαρακτήρα και η τρίτη Εννεατηρίς των Δελφών, η **Χάριλα**. Έπεσε λιμός εξ αυχμού, από πρόωρες ζέστες και ανομβρία. Άνοιξη λοιπόν πάλι ο καιρός, τότε που έτσι κι αλλιώς τελειώνουν τα δημητριακά πριν την νέα σοδειά. Ο Βασιλιάς μοίραζε λιγοστό αλεύρι και όσπρια (δημητριακά και κυανοειδή, κατ' εξοχήν προϊόντα χθόνιας φύσης). Περιφρόνησε μικρό κορίτσι φτωχό και ορφανό που τον ικέτευσε για λίγο φαί. Την ράπισε με υπόδημα, προσθέτοντας προσβολή στην ταπείνωση και ύβρη στο σφάλμα. Το κορίτσι, γενναίου ήθους, Χάριλα όνομα και πράγμα, στην απόγνωσή του πήγε σε ερημιά και κρεμάστηκε από την παρθενική ζώνη του. Την έθαψαν ως αυτόχειρα μiasμένη σε φαράγγι. Στον λιμό προστέθηκε και λοιμός. Η απόγνωση μεταφέρθηκε στον λαό. Χρησμός Πυθικός απεφάνθη να εξιλεωθούν προς την κόρη. Έκτοτε κάθε οκτώ χρόνια επαναλαμβάνεται με δρώμενο το τότε γεγονός και οι Θυιάδες (πάλι οι μαινάδες του Διονύσου) τελούν εξιλαστήριο θυσία περιλαμβάνουσα καθασμό. (Πλούταρχος, *op. cit.*, 293D-F).

Και οι τρεις Εννεατηρίδες τελετές, ενεργούμενες διαδοχικά άνοιξη κάθε 8 χρόνια, συνίστανται κατ' ουσίαν θρησκευολογικά σε ιεροπραξία εξιλασμού και καθαισμού. Εξιλασμός – του προηγούμενου θεού-δαίμονα, της ηρωίδας, της νεκρής κόρης. Που συνίστατο αρχικά σε αντίστροφη

επανάληψη του αρχικού δράματος, - ο δράστης πάσχει οία έδρασε, θύμα προσφέρεται αντί θύματος, και έκτοτε επαναλαμβάνεται κατὰ τακτά διαστήματα η φοβερή πράξη. Την οποία ακολουθεί καθαρκός.

[Ο εξιλασμός είναι σκυθρωπός, όπως η ημέρα των Υακινθίων που είναι αφιερωμένη στον θρήνο του Υακίνθου. Ακολουθείται, μετά καθαρκούς από το άγος του εξιλασμού, από ημέρες ευφροσύνης και αγαλλίασης, τις καθαρά Απολλώνιες.

Ο φρικτός Εξιλασμός είναι των προηγούμενων θεοτήτων που παραμερίστηκαν. Τους προσφέρεται αποτροπαϊκά ο εξιλασμός για να μείνουν στον παραμερισμό τους σαν τους Τιτάνες στα Τάρταρα. Και το μόνο που τους μένει τώρα για να βγουν από τον παραμερισμό τους είναι να εξολυμπισθούν, που σημαίνει να εξαπολλωνισθούν. Αυτό ακριβώς έκαναν οι ίδιοι οι Ολύμπιοι. Έτσι οι Ερινύες γίνονται μαλασσόμενες από την Αθηνά Ευμενίδες στον Αισχύλο].

Έτσι στην Χάριλα αρχικά προσφέρεται θυσιαζόμενη παρθένα, που υστερώτερα αντικαθίσταται από ξύλινο είδωλο κόρης. Το είδωλο προσκομίζεται στον βασιλιά, ραπίζεται με υπόδημα στο πρόσωπο (καταπατείται), η αρχηγός των Θυιάδων το παίρνει το πάει στο φαράγγι της Χάριλας, του περνάει σχοινί στον λαιμό και το θάβει. Ακολουθεί ο καθαρκός.

Το ίδιο στην Ηρωίδα και την Έγερση του Διονύσου, ο αρχέγονος διαμελισμός βρέφους (όπως εκφράζεται στην εικονογραφία Βακχικών οργιαστικών αγγειογραφιών και αναγλύφων), ή η θυσία ανδρός, (ανάλογα προς τον χαρακτήρα της αρχικής διήγησης), υποκαθίσταται από συμβολικά δρώμενα όπως έχω εξηγήσει στις μελέτες μου των γυναικείων και αρσενικών μυστηρίων. Καθαρκός έπεται.

Αλλά ο Απόλλων είναι αιώνιος, δεν θνήσκει για να αναστηθεί. Πάσχει λοιπόν φυγή (περιπλανήσεις) και λατρεία (δουλική υπηρεσία), εξιλέωση προ του εξαγνιστικού καθαρκού. Εξ ου η φυγή, λατρεία και καθαρκός του Παιδός στο Σεπτήριον.

[Περιβόητος ήταν η «θητεία», υπηρετική «λατρεία», του Απόλλωνα στον Άδμητο (τον Αδάμαστο) των Θεσσαλικών Φερών. Κοινός διαδεδομένος μύθος είχε ότι ο Ζεύς κεραυνοβόλησε τον Ασκληπιό γιατί ανάσταينه νεκρούς, η ωρισμένο νεκρό (άλλον αντί άλλου κατά διαφόρους παραδόσεις), χολωθείς δε ο Απόλλων εσιότωσε τους τέκτονες του κεραυνού Κύκλωπες (ή τους γιούς των). **Ο Ζεύς επέβαλλε εξιλαστήριο δουλεία του Απόλλωνα στον Άδμητο, χθόνια θεότητα αρχικά, ισοδύναμη προς τον Αδάμαστο θάνατο, τον Άδη.** (Ευριπίδης, *Άλκηστις*, 1-9. – Σχόλια εις Άλκηστιν, 1. – Cf. Φιλόδημος, *Περί Ευσεβείας*, 45b p. 17 Gomperz; Σέξτος Εμπειρικός, *Κατά Μαθηματικών*, I, 260 sq.; Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, III, 10, 3 και 10; Σχόλια εις Πινδάρου Πυθιονικόν, III, 96). Κατά τον Φερεκύδη η κεραυνοπληξία του Ασκληπιού έγινε στους Δελφούς (Φερεκύδης FrGrH 3F35a Jacoby).

Σημαντικό είναι ότι κατά τον Αναξανδριδή τον Δελφό η ποινή επεβλήθη γιατί ο Απόλλων κατετόξευσε τον Πύθωνα. (Αναξανδρίδας FrGrH 404F5). **Η τοπική παράδοση γνώριζε λοιπόν μια λατρεία του Απόλλωνα, και αυτή που ωφείλετο στον φόνο του Πύθωνα.**

Το διαυγές Δωρικό πνεύμα δεν ήταν οικείο προς τα μυστήρια της χθονιότητας, είτε τα αρχέγονα γυναικεία είτε τα δυναμερά αρσενικά. Ο Απόλλων έβοσκε τα κοπάδια και έτρεφε τα άλογα του Άδμητου καταφλεγόμενος από έρωτα προς τον βασιλικό κούρο:

ήθέου υπ' έρωτι κεκαυμένος Άδμήτοιο

Καλλίμαχος, Ύμνος εις Απόλλωνα, 49

Ερωτικά και σεξουαλικά υπονοούμενα περιηχεί ο στίχος του Σοφοκλή (ομιλεί ο Άδμητος για τον Απόλλωνα):

ούμός δ' αλέκτωρ αυτόν ήγε προς μύλην

(Ο πετεινός μου πρωί πρωί τον έβαζε να δουλεύει τον χερόμυλο (γυναικεία δουλειά στον Όμηρο), αλλά και ο αλέκτωρ δώρο ερωτικό χάριτος προς αντίχαριν, φαλλικό σύμβολο, ο αλέκτωρ μου τον ωδηγούσε ανεναντίωτο στην κατατριβή, δουλευτική και ερωτική).

Ο έρωτας έκανε τον Απόλλωνα να πετύχει από τις Μοίρες την δυνατότητα δεύτερης ζωής για τον Άδμητο, με την ανταλλαγή του θανάτου του, όταν ερχόταν η ώρα, έναντι εκείνου που θα δεχόταν να πεθάνει στην θέση του. (Η υπόθεση της Άλκηστης του Ευριπίδη). Αρχέγονα ο Άδμητος ήταν ο ίδιος ο Θάνατος.

Γενικώς ο Αισχύλος αναφέρεται στην φυγή του αγνού θεού από τα μακάρια δώματα. Τον επικαλούνται οι Δαναΐδες, φυγάδες οι ίδιες και ικετεύουσες άσυλο, γιατί γνωρίζει από παρόμοιες ανάγκες με τις δικές τους:

ΔΑΝΑΟΣ *άγνόν τ' Απόλλω φυγάδ' άπ' ούρανοϋ θεόν.*

ΧΟΡΟΣ *είδώς άν αίσαν τήνδε συγγνοίη βροτοίς*

Αισχύλος, *Ικέτιδες*, 214-5

(γνωρίζοντας ο ίδιος αυτήν την μοίρα θα δει ευνοϊκά εμάς τους θνητούς)].

Ο Απολλώνιος Κούρος με την συνοδεία του, μετά το Δελφικό τμήμα της ιεροπραξίας του Σεπτηρίου, έφευγε προς βορρά με κατάληξη τα Θεσσαλικά Τέμπη. Υπηρετικές πράξεις καθ' οδόν, προς τους συνοδούς και κατά τόπο, ειδικές και συμβολικές, συνιστούσαν την λατρεία σαν εκείνη του Απόλλωνα επί τω φόνω του Πύθωνα ή των Κυκλώπων ή του Διόνυσου. Τα Τέμπη είναι τόπος υπέρκαλος, με την μαγευτική ομορφιά ανατριχιαστικού ειδυλλίου, σαν το βλέμμα του φιδιού. Σχισμή μεταξύ του θείου Ολύμπου και της αλλόκοτης Όσσας, (*«όρη δέ ταϋτ' έστιν υπερύψηλα, και' οϊόν υπό τινος θείας φροντίδος διεσχισμένα»*), διαρρέεται από τον ήρεμο σαν λάδι ρου του μεγάλου Πηνειού, μέσα σε ένα τοπίο ιδεώδους άλσους. Η μορφή του τόπου είναι λοιπόν η Δελφική. Αλλά είναι σαν να βρίσκεσαι δίπλα στον Πλείστο χαμηλά, και όχι ψηλά στην Πυθώ. Και εκεί όμως η εμπειρία επαναλαμβάνεται, και είναι εδώ η αρχετυπική δύναμή της, στην σχισμή παρά την Κασταλία.

Ο Αιλιανός αυξάνεται εις επιδεικτική ρητορεία για να εκφράσει τα κάλλη του χώρου των Τεμπών. (Αιλιανός, *loc. cit.*, III, 1). Προσθέτει ότι οι περίοικοι, θελγόμενοι από την ομορφιά και σεβιζόμενοι την ιερότητα του τόπου, προσέρχονται αενάως καθ' ομάδες και θυσιάζουν και εναγίζονται και πανηγυρίζουν και συμποσιάζονται. «Και η διαρκής αυτή τιμή η περί το κρείττον εκθεί τον τόπον».

Εκεί πήγε ο Απόλλων για καθασμό. Και εκεί καταλήγει η θεωρία των καλών παιδων με τον πανώριο αρχιθέωρο. Τελούν πολυδύναμους εξαγνισμούς και μεγαλοπρεπείς θυσίες, στεφανώνονται από την δάφνη που στεφανώθηκε ο Απόλλων, δρ άττει ο Κούρος με την δεξιά κλάδο και τον κόβει, (από αυτήν την ιερή Τεμπική δάφνη επί πολύ εστεφανούντο οι νικητές των Πυθίων, *Σχόλια* στους Πυθιονίμους Πινδάρου), και έτσι επιστρέφει υπό τους ήχους μουσικής αυλού

(Πλούταρχος, *περί Μουσικής*, 1136A, - σαν να βαδίζουν συντεταγμένοι επί μάχην οι κούροι του Άνακτα, όπως η Σπαρτιατική φάλαγξ έβαινε με μελωδία αυλητική, - και όπως ο Πυθικός μουσικός «νόμος», αυλητικός και αυτός, παρίστανε την μάχη του Απόλλωνα προς τον Πύθωνα, με τα διάφορα μέρη της μουσικής να μιμούνται τις φάσεις του αγώνα, Πολυδεύκης, *Ονομαστικόν*, Δ, 84)

η αγέλη του θεού την **Πυθιάδα οδό** προς τους Δελφούς, από τον Θεσσαλικό κάμπο στην Πελασγιώτιδα Φθιώτι, και την Όθρυ, στον Σπερχειό και την Οίτη μετά, στους Αινιάνες και Μηλίους, στην Δωρίδα κατόπιν, και από εκεί στους Εσπέριους Λοκρούς πάνω από την Άμφισσα, τελειώνοντας την μεγάλη πομπή στους Δελφούς και στο Ιερό.

Και ο Απόλλων ανάσσει πάναγνος και αιώνιος, αυτοκάλλος ασκίαστον εις αιώνα.

Μετά το πέρας του Β' Μεσσηνιακού πολέμου και την συντριβή των Μεσσηνίων που έκαναν την τελευταία απέλπιδα αντίστασή τους οχυρωμένοι στην Είρα, αριστερά της Νέδας και απέναντι της Αρκαδικής Φιγαλείας, οι Σπαρτιάτες, το 659 π. Χ., επετέθηκαν και κατέλαβαν την πόλη δεξιά της Νέδας για να την τιμωρήσουν εξ αιτίας της μέτριας αρωγής που είχε παράσχει στους στριμωγμένους Μεσσήνιους. Από την σκληρή έφοδο και κυριαρχία των Λακεδαιμονίων εξέπεσαν προύχοντες και λαός από την Αρκαδική πόλη. **Οι φυγάδες προσέφυγαν στο μαντείο των Δελφών ζητώντας χρησμό περί της καθόδου των, πώς θα επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Είχαν τους θεούς της μεγαλοδύναμης χθόνιας θρησκευτικότητας, Πελασγοί όντες και αμέτοχοι της Δωρικής καθόδου. Εκεί ήταν η Μέλαινα Δήμητρα, δεινόν τέρας, και ο άγριος Παν, και ο τρομερός Λύκαιος Ζeus των Δυνάμεων με την φρικτή θυσία. Αλλά οι φυγάδες προσέφυγαν στον Δωρικό θεό των εχθρών τους, στον φοβερό πρωθήβη του Κάλλους, για επικουρία την ώρα της μεγάλης ανάγκης τους, - θα έχουν οι Φιγαλείς την μοίρα των Μεσσηνίων;**

Και ο θεός απάντησε την αλήθεια του πνεύματός του.

Δεν βλέπει να τα καταφέρνουν με κανένα τρόπο προσπαθώντας να γυρίσουν μόνοι τους. Αν όμως προσλάβουν 100 παλληκάρια από το γειτονικό Ορεσθάσιο, και επιτεθούν, τότε τα παλληκάρια θα σκοτωθούν στην μάχη, και αυτοί θα επιτύχουν δι' εκείνων την κάθοδο στην πόλη τους.

Έχρηζε Δηλίου κολυμβητή η αποικωδικοποίηση του χρησμού για το νόημά του. Και οι Φιγαλείς είχαν την σοφία να καταλάβουν περί τίνος επρόκειτο. Και όλα πήγαν καλά.

Το Ορεσθάσιο συνδεόταν με την παρουσία του Ορέστη στην περιοχή. Εσήμαινε λοιπόν την κατάσταση επί Αχαιών και Πελοπιδών, αντιπάλων των Δωριέων και των Ηρακλειδών. Ο Απόλλων ζητούσε εκατόμβη νέων, φορέων της προηγούμενης φοράς των καιρών, ως εξιλαστηρίων θυμάτων υπέρ των Φιγαλέων, των ιδίων όντων εκπροσώπων της παλαιάς Πελασγικής τάξης. Έσωζε τους Φιγαλείς με την εκατόμβη των Ορεσθασίων, υπό την προφανή προϋπόθεση ότι οι σωζόμενοι θα καταλάβαιναν ότι για να λειτουργήσει η «αντ' αυτών» πράξη, θα έπρεπε να νιώσουν βαθειά ότι ο λόγος του Σπαρτιατικού μετεωρικού πετάγματος δεν ήταν άλλος από την λατρεία του Απόλλωνα.

Ο Απόλλων τους ζήτησε να τον λατρεύσουν για να σωθούν. Και λατρεύω σημαίνει συμ-μορφούμαι προς τον θεό, λαμβάνω την μορφή και τον τρόπο του.

Η εκατόμβη έγινε.

Αλλά και η Φιγάλεια υιοθέτησε την λατρεία του Απόλλωνα. Ίδρυσε στις Βάσσεσ, σε τόπο άγιο του Πανός και της Αφροδίτης, το ιερό του Απόλλωνα Επικούριου, του Αρωγού Παλληγκαριού. Το λατρευτικό άγαλμα του θεού ήταν, έχω επιχειρηματολογήσει, το θαύμα της εναρχόμενης μνημειακής πλαστικής, Λακωνικής μορφολογίας, ύφους και τέχνης, ο Κούρος της Φιγαλείας.

Και ο τρόπος βίου των Φιγαλέων edώρισε. Μαρτυρία του αστυγείτονα Λεπρεάτη Αρμόδιου τεκμηριώνει το γεγονός. Ο Αρμόδιος έγραψε βιβλίο περί των κατὰ Φιγάλειαν νομίμων (συνθηθειών και τρόπων), λόγω βέβαια της ιδιαιτερότητάς τους σε σχέση μάλιστα με τα Αρκαδικά. Σε απόσπασμα που έχει διασωθεί φαίνεται η πανηγυρική διάσταση της ζωής ως εορτής της

αιωνιότητας μακράν των αναγκών του χρόνου. Ιεροθυσίες και συμπόσια εις του κοινού αρμοζόμενα, και χοροί με δημόσια δαπάνη, και λακωνική τράπεζα, και σπαρτιατικός τρόπος πόσης, και παιάνες αδόμενοι στον Απόλλωνα, και συσσίτια με παρουσία γυμνών των παιδων, και ομοιότητες προς τον δωρικό τρόπο μέχρι λεπτομερειών εξικνούμενες, ακόμη και στο λίαν περιορισμένο απόσπασμα που έχουμε από την λεπτομερή καταγραφή της μεταβολής στον Δωρισμό της αργαδικής πόλης.

Ο χρησμός εξεπληρώθη τελείως, και ήσθη ο Απόλλων.

Όλα όμορφα, με Δωρικό «Κόσμο».

[Παυσανίας, VIII, 39, 3 = Χρησμός No. 30 Parke – Wormell; Αρμόδιος Λεπρεάτης FrGrH 319F1].

Στα Τέμπη ο Θεός παίρνει επανειλημμένα εκατόμβες νέων. Ακριβώς στον τόπο των Απολλώνιων καθαυρών.

Και περιμένει να αλλάξουμε, από την μανιώδη αλλοτρίωση του νεοελληνικού ψευδομορφώματος, στη αυθεντική ουσία μας.

Τις θυσίες τις παίρνει, είτε τις προσφέρουμε είτε όχι. Αλλά για να λειτουργήσουν χρειάζεται να βρούμε τον εαυτό μας.

Το καθεστώς όμως επιμένει δαιμονικά στην Ευρωπαϊστική αλλοτρίωση. Το Νεοελληνικό σύστημα έχει στηθεί σε ένα αφήγημα ψεύδους και απάτης. Βρίσκεται σε χασματική διάσταση από το βίωμα του λαού, το πνεύμα του τόπου και τους τρεις πυλώνες του Ελληνισμού: το Κλασσικό, την Ορθοδοξία και την Δημοτική Παράδοση.

200 χρόνια σέρνεται και σφαδάζει.

Κακοστημένο στην αρχή, κακοτελειωμένο.

Καιρός για νέα αρχή.

Ει δ' άλλως ανείπωτη οδύνη.
